

ISSN 0352-5007 | UDC 821.16+811.16(05)

**ЗБОРНИК
МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА
СЛАВИСТИКУ**

103

НОВИ САД • 2023

СТОГОДИШЊИЦА РОЂЕЊА НИКИТЕ ИЉИЧА ТОЛСТОЈА

Међународна научна конференција: *Научное наследие Н. И. Толстого глазами его учеников и последователей* (Вршац, 14. април 2023)

У оквиру обележавања сто година од рођења истакнутог научника и оснивача московске етнолингвистичке школе академика Никите Иљича Толстоја, у његовом родном граду Вршцу је 14. априла 2023. године одржан међународни округли сто „Научное наследие Н. И. Толстого глазами его учеников и последователей“ (*Научно наслеђе Н. И. Толстоја очима њеђових ученика и насљављача*). Организатори ове научне конференције, која је окупила неке од Толстојевих најближих сарадника и ученика, били су Амбасада Русије у Републици Србији, Институт славистике РАН, Руски дом у Београду, Дом руске дијаспоре и Општина Вршац. Радни језик конференције био је руски.

Пригодним излагањима конференцију су отворили дописни члан САНУ Љубинко Раденковић и академик Светлана Толстој (С. М. Толстая).

У првој сесији, која је била посвећена теренским истраживањима словенских језичких и културних дијалеката, Јелена Узењова је говорила о Толстоју као покретачу и учеснику теренских истраживања у Бугарској и Полесју (Е. С. Узенева, „Н.И. Толстой — организатор и учесник полевых исследований славянских диалектов“). Она је истакла значај полеских истраживања, која су започета ради прикупљања лингвистичког материјала, али су се потом проширила и на област народне културе. Ова, иначе архаична културна зона обухвата делове Белорусије, Украјине и Русије, а близак јој је и крај Подласје у Пољској. Полеске експедиције представљају и почетак рада на најобухватнијем речнику словенске народне културе „Славянские древности“ (*Словенске старине*). Први том овог речника је објављен за Толстојева живота — 1995. године, док је последњи, пети, објављен 2012. године. Биљана Сикимић је представила значај Н. И. Толстоја за етнолингвистичка теренска истраживања у Србији („Значение Н. И. Толстого для полевой этнолингвистики в Сербии“). Посебну пажњу је поклонила савременим истраживањима у Србији, која се могу сматрати наставком проучавања тема, којима се и Толстој бавио. У излагању Ане Плотникове акценат је био на етнолингвистичком аспекту теренских истраживања у источној Србији (А. А. Плотникова, „Полевые заметки о восточной Сербии: этнолингвистический аспект“). Плотникова је представила савремену грађу о посмртним обичајима, коју је прикупила на овом простору, заједно са сарадницима пројекта о посмртној обредности у словенским граничним областима током недавних истраживања.

У другој сесији је Љубинко Раденковић своје излагање посветио митолошким бићима, која се везују за календарски период у години — Некрштене дане (рус. *святки*), посебно анализирајући њихове називе, порекло, распрострањење, сличности и разлике у веровањима словенских народа („Святочные духи у славян“). Јелена Л. Березович је проучавала митоним Карачун, мотивацију његовог настанка и разне мистификације о њему, где је подигнут на ниво паганског словенског божанства (Е. Л. Березович, „Мифы о мифониме Карачун“). Галина Кабакова је говорила о томе како су руски и инострани извори у периоду XV–XVIII века приказивали исхрану, одабир намирница и начине њихове припреме код несловенских народа на северу Русије (Г. И. Кабакова, „Другой в зеркале еды: питание народов Севера по русским и иностранным источникам XV–XVIII вв.“).

По завршетку преподневних сесија представљен је обиман зборник (742 стране) у част стогодишњице рођења Н. И. Толстоја „Слово и человек: к 100-летию со дня рождения академика Никиты Иљича Толстого“. Светлана Толстој је представила садржај књиге, напоменувши да су наслов одредиле две велике теме, којима се Н. И. Толстој бавио. Ана Плотникова је посебно представила део књиге, који се односи на личне успомене и сећања сарадника и ученика академика Толстоја.

У поподневној сесији је Екатерина Анастасова говорила о савременом култу (перцепцији у народу и у Цркви, као и начинима прослављања) Св. Кипријана у Бугарској, али

и другим земљама (Е. Анастасова, „Святой-колдун — святой-мученик Киприан и его современные метаморфозы“). Ксенија Климова је представила етнолингвистичка истраживања (ново)грчке народне митологије, осврнувши се на савремене представе о неким митолошким бићима (К. А. Климова „Метод рытья тоннеля с двух сторон: этнолингвистическое исследование новогреческой народной мифологии“). Дарја Вашченко је своје излагање посветила мађарској демонологији у ареалном аспекту, показавши распрострањење веровања и назива демонских бића (Д. Ю. Ващенко, „Венгерская демонология в ареальном аспекте“). Драгана Ђурић је у свом излагању говорила о трансформацији традиционалног балканског обичаја „вучари“ и његовим данашњим варијантама у Србији („Южнославянские вучари — традиция и современность“). Алексеј Јудин је у свом излагању говорио о личним именима животиња у источнословенским басмама, посебну пажњу посветивши проблемима утврђивања мотивације њиховог настанка (А. Юдин „Имена собственные животных в восточнославянских заговорах“).

На крају конференције су учесници били у прилици да погледају два говора Н. И. Толстоја. Први је било његово излагање на Међународном конгресу слависта у Братислави 1993. године (о историји словенских писама — глагољици и ћирилици), док је други био пригодан говор, који је Толстој одржао пошто му је додељен почасни докторат на Универзитету у Лублину.

У оквиру обележавања годишњице Н. И. Толстоја у Вршцу, његовом родном граду, откривен је и његов споменик.

Посебно је стогодишњица рођења Н. И. Толстоја обележена у Српској академији наука и уметности (18. априла 2023) свечаном академијом, на којој су говорили: академик Светлана Толстој, инострани члан САНУ, као и чланови САНУ — Јасмина Грковић-Мејџор, Александар Лома и Љубинко Раденковић.

Драгана Ђурић
Балканолошки институт САНУ
draganasdjuric@gmail.com.